

Sygn. akt I ACa 643/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 września 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Marek Górecki
Sędziowie:	SA Mariola Głowacka (spr.) SA Bogdan Wysocki
Protokolant:	st.sekr.sądowy Agnieszka Paulus

po rozpoznaniu w dniu 28 sierpnia 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) **Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W.**

przeciwko (...) **Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą we W.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 7 marca 2013 r., sygn. akt IX GC 238/11

I. zmienia zaskarżony wyrok w punktach 1,3 i 4b w ten sposób, że;

a. oddala powództwo w zakresie kwoty 152.417,83 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 grudnia 2010r. do dnia zapłaty,

b. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 10.217 zł tytułem zwrotu kosztów procesu,

c. nakazuje ściągnąć od powoda na rzecz Skarbu Państwa (Sąd Okręgowy w Poznaniu) kwotę 7.612,69 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych;

II. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 10.321 zł tytułem zwrotu

kosztów postępowania apelacyjnego.

/-/SSA M. Głowacka /-/ SSA M. Górecki /-/ SSA B. Wysocki

Sygn. akt IACa 643/13

UZASADNIENIE

Powódka (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. pozwem wniesionym do sądu w dniu 17 grudnia 2010r. domagała się orzeczenia nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, że pozwana (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą we W. ma zapłacić powódce kwotę 319.706,62 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 7 grudnia 2010r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu w tym koszty zastępstwa procesowego według norm przepisanych tytułem odszkodowania za bezumowne korzystanie z urządzenia K. A. (...) w okresie od dnia 2 lipca 2009r. do dnia 27 października 2010r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 19 stycznia 2011r. nakazał pozwanej, aby zapłaciła powódce kwotę 319.706,62 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 7 grudnia 2010r. do dnia zapłaty oraz kwotę 11.214 zł tytułem zwrotu kosztów procesu w terminie dwóch tygodni od doręczenia nakazu, albo wniosła w tymże terminie sprzeciw.

Pozwana (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą we W. od tego nakazu zapłaty złożyła sprzeciw wnosząc w nim o oddalenie powództwa w całości oraz zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Sąd Okręgowy w Poznaniu wyrokiem z dnia 7 marca 2013r. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 152.417,83 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 7 grudnia 2010r. do dnia zapłaty, w pozostałym zakresie powództwo oddalił, kosztami procesu obciążył powódkę w 52%, a pozwaną w 48% i z tego tytułu zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 8.577,39 zł tytułem zwrotu kosztów procesu oraz nakazał ściągnąć na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Poznaniu od powódki kwotę 9.705,24 zł, a od pozwanej kwotę 5.958,68 zł tytułem wynagrodzenia biegłego sądowego.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że powódka (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w W. prowadzi działalność gospodarczą wpisaną do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego prowadzonego pod numerem (...). Pozwana (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą we W. prowadzi działalność gospodarczą wpisaną do rejestru przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego prowadzonego pod numerem (...).

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 24 kwietnia 2006r. strony zawarły umowę o nr (...), której przedmiotem był najem maszyny K. A. (...): o- (...) -1 nr inw.: (...). Strony ustaliły w § 9 tej umowy, że została ona zawarta na czas określony 3 lat od dnia podpisania protokołu zdawczo-odbiorczego. Natomiast w § 4 ust. 3 umowy stwierdziły, że początkiem obowiązywania umowy i naliczania czynszu najmu jest dzień podpisania protokołu zdawczo-odbiorczego. Integralną część umowy stanowiły ogólne warunki umów najmu. Pozwana oświadczyła, że w całości akceptuje warunki umów najmu obowiązujące u wynajmującego i potwierdziła, że znana jest jej ich treść. Z punktu 14 ogólnych warunków umowy najmu wynika, że wraz z wygaśnięciem umowy najemca ma wydać niezwłocznie wynajmującemu przedmiot najmu. Strony podpisały protokół zdawczo-odbiorczy w dniu 1 lipca 2006r. Pozwana zażądała wykupu przedmiotu najmu oraz wniosła o wystawienie faktury na kwotę 2.050 euro + VAT w celu wykupienia maszyny. Powódka potwierdziła, że urządzenie zostanie sprzedane pozwanej za cenę stanowiącą równowartość w złotych kwoty 2.050 euro + VAT według kursu sprzedaży euro w (...) Bank S.A. na dzień wystawienia faktury. Poinformowała również, że powstrzyma się ze spełnieniem świadczenia w tym z wystawieniem faktury VAT do dnia uzyskania od pozwanej świadczenia wzajemnego tj. zapłaty równowartości kwoty 2.050 euro + VAT według kursu euro w (...) Bank S.A. z dnia dokonania przelewu. Pismem z dnia 18 października 2010r. powódka poinformowała pozwaną, że może wykupić przedmiot najmu w nieprzekraczalnym terminie pięciu dni od dnia doręczenia tego pisma. W dniu 27 października 2010r. pozwana dokonała zapłaty kwoty 9.869,94 zł, a powódka wystawiła fakturę na kwotę 9.841,69 zł z tytułu sprzedaży maszyny używanej K. A. (...). Tytułem odszkodowania za bezumowne korzystanie z urządzenia w okresie od dnia 2 lipca 2009r. do dnia 26 października 2010r. powódka wystawiła w dniu 16 listopada 2010r. fakturę VAT na kwotę 319.706,62 zł. Powódka przed złożeniem pozwu dwukrotnie wzywała pozwaną do zapłaty kwoty 319.706,62 zł. Pozwana została zobowiązana do zapłaty wskazanej kwoty w terminie 14 dni od otrzymania wezwania tj. do dnia 6 grudnia 2010r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że pozwana po zakończeniu umowy najmu tj. od dnia 2 lipca 2009r. do dnia 26 października 2010r. dysponowała przedmiotową maszyną jak właściciel. Maszyna była gotowa do użytku i znajdowała się w tym miejscu w którym była użytkowana przez pozwaną w trakcie umowy najmu. Demontaż maszyny łącznie z pakowaniem mógłby trwać około trzech godzin. Pracownik pozwanej A. K. posiadał odpowiednie kompetencje, aby rozłożyć maszynę. Maszyna była serwisowana przez powódkę, a po wygaśnięciu umowy najmu przez serwisanta z G.. W dniu 21 stycznia 2010r. została usunięta usterka w postaci uszkodzenia silnika krokowego, która powstała w wyniku pracy maszyny.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że nie występuje na rynku podaż na maszynę będącą przedmiotem najmu, tym samym nie istnieje rynek obrotu wtórnego tego typu maszyn. Ewentualnie trafiające na rynek maszyny to powracające po okresie najmu do przedsiębiorstwa (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, które oferowane są stałym kontrahentom i nie pojawiają się w ogólnodostępnym obrocie. Utracone korzyści z tytułu nieosiągniętego czynszu najmu dla maszyny K. A. (...) w okresie od 2 lipca 2009r. do 27 października 2010r. wynosiły w lipcu 2009r. 9.952,72 zł,

w sierpniu 2009r. 9.780,58 zł, we wrześniu 2009r. 9.636,90 zł, w październiku 2009r. 9.919,88 zł, w listopadzie 2009r. 10.025,86 zł, w grudniu 2009r. 9.790,23 zł, w styczniu 2010r. 9.684,26 zł, w lutym 2010r. 9.533,23 zł, w marcu 2010r. 9.311,86 zł, w kwietniu 2010r. 9.095,08 zł, w maju 2010r. 9.236,46 zł, w czerwcu 2010r. 9.707,71 zł, w lipcu 2010r. 9.790,23 zł, w sierpniu 2010r. 9.404,50 zł, we wrześniu 2010r. 9.401,28 zł oraz w październiku 2010r. 8.127,05 zł. Wartość rynkowa przedmiotowej maszyny została ustalona w oparciu o dokumenty źródłowe przekazane przez powódkę, informacje rynkowe i statystyczne.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał, że roszczenie powódki tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z ruchomości w postaci maszyny K. A. (...) w okresie od 2 lipca 2009r. do 27 października 2010r. w części zasługiwało na uwzględnienie.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji bezspornym było, że strony zawarły na czas określony trzech lat umowę, której przedmiotem było odpłatne używanie przez pozwaną maszyny K. A. (...) o- (...) -1 nr inw.: (...). Okolicznością bezsporną było również to, że wskazana umowa wygasła, a własność maszyny z dniem 27 października 2010r. przeszła na pozwaną. W związku z powyższym dla rozstrzygnięcia sprawy nie miało znaczenia czy umowę tę należy traktować jako umowę najmu czy leasingu.

Sąd pierwszej instancji uznał, że podstawę roszczeń powódki regulują przepisy statuujące obowiązek posiadacza rzeczy do zapłaty właścicielowi wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy. W judykaturze nie budzi kontrowersji pogląd, iż roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z cudzej rzeczy uwarunkowane jest ziszczeniem się przesłanek uzasadniających roszczenie windykacyjne (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 marca 2004r. II CK 163/03, Wokanda 2004/11/10). Niezbędne jest zatem w pierwszej kolejności ustalenie, że posiadaczowi rzeczy nie przysługuje skuteczne względem właściciela prawo do władania rzeczą (art. 222 § 1 k.c.). Ustalenie tej okoliczności wyklucza istnienie po stronie posiadacza ograniczonego prawa rzeczowego. Dochodzenie należności za bezumowne korzystanie z ruchomości jest oparte na przepisach o ochronie własności, a w szczególności na przepisach art. 224-225 i art. 230 k.c. Regulacja prawna zawarta w tych artykułach dotyczy szerszego zakresu roszczeń jakie mogą wynikać z tytułu posiadania cudzej rzeczy, lecz w sytuacji, która ma miejsce w przedmiotowej sprawie będzie miało znaczenie jedno z roszczeń wymienionych w powyższych przepisach, a mianowicie wynagrodzenie za korzystanie ze spornej maszyny. Z tak wąsko ujętej treści wymienionych przepisów wynika, że samoistny posiadacz rzeczy w złej wierze, jak również samoistny posiadacz w dobrej wierze, który dowiedział się o wytoczeniu przeciwko niemu procesu o wydanie rzeczy, jest zobowiązany do wynagrodzenia właścicielowi za korzystanie z tej rzeczy (art. 224 k.c.-225 k.c.). Przepis art. 230 k.c. obejmuje swym zakresem normowania wyłącznie posiadanie zależnie nieoparte skutecznym wobec właściciela uprawnieniem do władania rzeczą cudzą. Dotyczy to posiadania od początku bezprawnego, jak też posiadania trwającego po wygaśnięciu uprawnienia do władania rzeczą. Zawarte w art. 230 k.c. odpowiednie stosowanie przepisów art. 224-229 k.c. do posiadacza zależnego oznacza, że powstanie i zakres roszczeń uzupełniających, jak też roszczeń posiadacza o zwrot nakładów zależy od dobrej lub złej wiary posiadacza. Posiadacz zależny jest w dobrej wierze, gdy jest przekonany, i jest to usprawiedliwione okolicznościami, że jego posiadanie jest

zgodne z prawem, w zakresie którego włada rzeczą (J. Ignatowicz (w:) Komentarz, t.I 1972, s. 613). Jeśli posiadacz zależny wie o tym lub powinien wiedzieć, że prawo w zakresie którego włada rzeczą mu nie przysługuje albo wie o tym, albo wiedzieć powinien, że jego prawo do władania rzeczą (np. najmu) nie jest skuteczne wobec właściciela jest posiadaczem zależnym w złej wierze. Wówczas jego relacje z właścicielem w zakresie roszczeń uzupełniających i roszczeń o rozliczenie nakładów określają przepisy dotyczące posiadacza samoistnego w złej wierze (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 czerwca 1974r. II CR 246/74, powołane w tezie 1).

Sąd pierwszej instancji wskazał, że w dniu 24 kwietnia 2006r. powódka zawarła z pozwaną umowę nr (...), której przedmiotem był najem maszyny K. A. (...): o- (...) -1 nr inw.: (...). Strony ustaliły w § 9 umowy, że umowa zostaje zawarta na czas określony 3 lat od dnia podpisania protokołu zdawczo-odbiorczego. Natomiast w § 4 ust. 3 umowy postanowiono, że początkiem obowiązywania umowy i naliczania czynszu najmu jest dzień podpisania protokołu zdawczo-odbiorczego. Integralną część umowy stanowiły ogólne warunki umów najmu. Pozwana w całości zaakceptowała warunki umów najmu obowiązujące u wynajmującego i potwierdziła, że znana jest jej ich treść. Z punktu 14 ogólnych warunków umów najmu wynika, że wraz z wygaśnięciem umowy najmu najemca wyda niezwłocznie wynajmującemu przedmiot najmu.

Sąd pierwszej instancji za bezzasadne uznał twierdzenie pozwanej zgodnie z którym po wygaśnięciu umowy najmu strony łączyła umowa przechowania. Pozwana nie przedstawiła żadnych dowodów w celu wykazania tej okoliczności. Zebrany w sprawie materiał dowodowy wyraźnie wskazywał, że po wygaśnięciu umowy pozwana posiadała maszynę jak właściciel, a powódka nie była zainteresowana ewentualnym przechowywaniem rzeczy u pozwanej. Od samego początku, jak twierdzi pozwana, miała ona zamiar wykupić sporną maszynę.

Sąd pierwszej instancji nie podzielił poglądu pozwanej z którego wynika, że demontaż maszyny jest procesem czasochłonnym w którym konieczna jest kooperacja stron i mógłby zostać wykonany wyłącznie przy pomocy autoryzowanych przez powódkę pracowników serwisu. Pracownik pozwanej A. K. stwierdził, że posiada odpowiednią wiedzę, aby dokonać demontażu maszyny oraz wskazał, że rozłożenie spornego urządzenia wraz z pakowaniem zajęłoby ok. 3,5 godziny. Natomiast pracownik powódki P. W., który zajmuje się serwisem tego typu maszyn wskazał, że zajęłoby to ok. 2 godzin. W świetle zeznań powyższych świadków Sąd za bezpodstawne uznał twierdzenia pozwanej, że zwrot maszyny byłby niemożliwy bez udziału powódki. Ponadto punkt 15 ogólnych warunków umów najmu stanowił, że demontaż i transport zwrotny przedmiotów realizowane są przez najemcę na jego rachunek i ryzyko.

Zdaniem Sądu powódka wykazała, że strony podpisały protokół zdawczo-odbiorczy w dniu 1 lipca 2006r. Powódka dołączyła do pozwu protokół na którym pod podpisem powódki umieszczona została powyższa data. Pozwana nie przedstawiła żadnych dowodów, które świadczyłyby o tym, że w innym dniu doszło do podpisania umowy. Nie wskazała nawet kiedy - jej zdaniem - umowa najmu zaczęła obowiązywać strony. W konsekwencji Sąd uznał, że umowa najmu wygasła w dniu 1 lipca 2009r. Pozwana była zobowiązana na podstawie punktu 14 ogólnych warunków umów najmu wraz z wygaśnięciem umowy najmu do wydania niezwłocznie wynajmującemu przedmiotu najmu. Wbrew twierdzeniu pozwanej powódka nie była zobowiązana do wzywania pozwanej do jej wydania. Obowiązek zwrotu rzeczy ciążył wyłącznie na pozwanej. Pozwana nie wykonując tego obowiązku powinna była liczyć się z konsekwencjami swoich działań.

Sąd pierwszej instancji za bezpodstawne uznał stanowisko pozwanej zgodnie z którym prawo wykupu przedmiotu najmu przez pozwaną określone w § 5 umowy wyłączało zastosowanie punktu 14 ogólnych warunków umów najmu o niezwłocznym wydaniu przedmiotu najmu po wygaśnięciu umowy. Twierdzenie to jest sprzeczne z zasadami wykładni oświadczeń woli określonych w art. 65 § 2 k.c. Strony zawierając umowę ograniczoną czasowo określiły zarazem obowiązki stron po jej wygaśnięciu. Interpretacja przedstawiona przez pozwaną kłóci się z celem zawartej umowy. Bezsporne było, że w dniu 27 października 2010r. pozwana kupiła od powódki maszynę K. A. (...) za kwotę 9.869,94 zł. W konsekwencji Sąd uznał, że w okresie od 2 lipca 2009r. do dnia 27 października 2010r. pozwana korzystała z maszyny bez tytułu prawnego.

Zdaniem Sądu pierwszej instancji całokształt okoliczności sprawy wskazuje na istnienie złej wiary pozwanej od momentu wygaśnięcia umowy. Pozwana nie twierdziła, że umowa najmu nadal trwała. Wprost przeciwnie pozwana wyraźnie przyznała, że umowa najmu wygasła. Sąd uznał więc, że pozwana wiedziała o tym, że prawo najmu jej nie przysługuje, co oznacza, że od momentu wygaśnięcia umowy była posiadaczem w złej wierze.

Pozwana kwestionowała wysokość żądanego przez powódkę wynagrodzenia za korzystanie z przedmiotowej ruchomości. Jakkolwiek przepisy o ochronie własności nie określają wysokości tego wynagrodzenia, to zgodnie z utrwalonym w tej kwestii orzecnictwem oraz stanowiskiem doktryny, właściwym wynagrodzeniem pozostaje kwota jaką posiadacz musiałby zapłacić właścicielowi, gdyby jego posiadanie oparte było na prawie obejmując to wszystko, co uzyskalby właściciel, gdyby ją wynajął, wdzierzał lub oddał w użytkowanie na podstawie innego stosunku prawnego z zastosowaniem cen wolnorynkowych obowiązujących w okresie za który wynagrodzenie jest dochodzone (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 3 stycznia 2013r. I ACa 456/12, S. Rudnicki Komentarz... s. 317, E. Skowrońska - Bocian (w:) Kodeks..., s. 532). Wynagrodzenie to nie dzieli się na świadczenia okresowe, lecz jest należnością jednorazową za cały okres korzystania z rzeczy przez posiadacza bez tytułu prawnego. Sąd powinien wyliczyć wynagrodzenie odwołując się w pierwszym rzędzie do rynkowych cen wynajmowania rzeczy tego rodzaju (vide: wyrok Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 2004r., IV CK 273/03, z 6 października 2006r. V CSK 192/06). Gdyby okazało się, że nie można ustalić rynkowych cen wynajmowania takich rzeczy Sąd, także w oparciu o art. 322 k.p.c., powinien dążyć do ustalenia odpowiedniego wynagrodzenia biorąc pod uwagę całokształt okoliczności towarzyszących korzystaniu przez samoistnego posiadacza w złej wierze z rzeczy należącej do właściciela (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2006r. V CSK 192/06).

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy Sąd pierwszej instancji stwierdził, że ustalenie rynkowej ceny wynajmowania spornej maszyny było bardzo utrudnione, ponieważ - jak wyraźnie wskazał biegły - na rynku nie występuje podaż na maszynę będącą przedmiotem najmu, tym samym nie istnieje rynek obrotu wtórnego tego typu maszynami. Biegły podkreślił, że ewentualnie trafiające na rynek maszyny to powracające po okresie najmu do powódki, które oferowane są stałym kontrahentom i nie pojawiają się w ogólnodostępnym obrocie. W związku z tym biegły mając na uwadze warunki gospodarczo-rynkowe panujące w Polsce w spornym okresie, specyfikę przedmiotowej maszyny oraz całkowity koszt najmu dla 36-cio miesięcznego okresu obliczył kwotę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z ruchomości. Wartość rynkową przedmiotowej maszyny biegły ustalił w oparciu o dokumenty źródłowe przekazane przez powódkę, informacje rynkowe i statystyczne. Biegły wyliczył wynagrodzenie na łączną kwotę 152.417,83 zł. Ustalając wysokość wynagrodzenia zasadnie nie uwzględnił podatku VAT, gdyż zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 15 kwietnia 2004r. IV CK 273/03 charakter przewidzianego w art. 224 § 2 k.c. rozszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy wyklucza uznanie jego za składnik podatku VAT. W ocenie Sądu wysokość wynagrodzenia wskazana przez biegłego odpowiada utraconym korzyściom z tytułu nieosiągniętego przez powódkę czynszu za najem maszyny w spornym okresie, ponieważ strony w sposób skuteczny nie podważały ustaleń przyjętych w sporządzonej do sprawy opinii. Mając powyższe na uwadze Sąd w punkcie 1 wyroku zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 152.417, 83 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 7 grudnia 2010r. do dnia zapłaty.

Orzeczenie o odsetkach znajduje oparcie w treści art. 481 § 1 k.c. zgodnie z którym jeżeli dłużnik opóźnia się ze spełnieniem świadczenia pieniężnego, wierzyciel może żądać odsetek za czas opóźnienia, chociażby nie poniósł żadnej szkody i chociażby opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi. Wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy cudzej nie dzieli się na świadczenia okresowe, lecz jest należnością jednorazową za cały okres korzystania z rzeczy przez posiadacza bez tytułu prawnego. Jest to zarazem świadczenie bezterminowe, w związku z czym staje się ono wymagalne dopiero, gdy wierzyciel zażąda spełnienia tego świadczenia. W niniejszej sprawie powódka wezwała pozwaną do wykonania świadczenia w piśmie z dnia 17 listopada 2010r. wyznaczając 14 dniowy termin do zapłaty od daty doręczenia wezwania. Pozwana odebrała powyższe wezwanie w dniu 22 listopada 2010r., co oznacza, że powódka mogła się domagać odsetek za opóźnienie od całej kwoty od dnia następnego po dacie wymagalności świadczenia tj. od dnia 7 grudnia 2010r. W punkcie 2 wyroku Sąd oddalił powództwo w pozostałym zakresie tj. odnośnie kwoty 167.288,79 zł.

Rozstrzygnięcie o kosztach Sąd oparł na art. 100 zdanie pierwsze k.p.c., § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. z 2002r. Nr 163, poz. 1349 z późn. zm.) oraz § 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. z 2002r. Nr 163, poz. 1348 z późn. zm.). Z kwoty 319.706,62 zł została zasądzona na rzecz powódki kwota 152.417,83 zł stanowiąca 48% wartości dochodzonego żądania. Zgodnie z zasadą stosunkowego rozdzielenia kosztów procesu strony powinny ponieść jego koszty w takim stopniu w jakim przegrały sprawę, a zatem powódka w 52%, a pozwana w 48%. Po stronie powódki koszty wyniosły: 23.203 zł (opłata sądowa od pozwu w wysokości 15.986 zł, opłata od pełnomocnictwa 17 zł, koszty zastępstwa procesowego 7.200 zł), a po stronie pozwanej 10.217 zł (koszty zastępstwa procesowego 7.200 zł, opłata od pełnomocnictwa 17 zł, zaliczka na koszty biegłego w kwocie 3.000 zł).

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana (...) Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą we W. zaskarżając wyrok w części dotyczącej punktu 1, 3 oraz 4 ppkt b. Pozwana zaskarżonemu orzeczeniu zarzuciła:

1) naruszenia prawa materialnego poprzez jego błędną wykładnię, a w szczególności:

- art. 6 k.c. poprzez przyjęcie, że powódka udowodniła fakty z których wywodziła skutki prawne w szczególności stawkę rynkową za korzystanie z danego rodzaju rzeczy w określonych warunkach,

- naruszenie art. 65 § 2 k.c. poprzez pominięcie celu umowy najmu nr (...) z dnia 24 kwietnia 2006r. oraz zgodnego zamiaru stron,

- art. 224 i 225 k.c. poprzez przyjęcie, iż pozwana była posiadaczem w złej wierze, podczas gdy była posiadaczem w dobrej wierze i jako taka nie była obowiązana do wynagrodzenia za korzystanie z rzeczy,

2) naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na treść wyroku, a w szczególności:

- art. 233 § 1 k.p.c. tj. przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów poprzez przyjęcie, że przedstawione przez biegłego sądowego R. P. wyliczenia odpowiadają stawkom rynkowym za korzystanie z danego rodzaju rzeczy w określonych warunkach, iż powódka jest jedynym podmiotem na rynku oferującym maszyny K. A., że pozwana korzystała z przedmiotu najmu w okresie wskazanym przez powódkę jako okres rzekomo bezumownego korzystania z rzeczy.

Pozwana wskazując na powyższe zarzuty wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu za obie instancje w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów postępowania odwoławczego.

Powódka w odpowiedzi na apelację wniosła o oddalenie apelacji pozwanej i zasądzenie od pozwanej na jej rzecz kosztów postępowania apelacyjnego w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przewidzianych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja pozwanej zasługiwała na uwzględnienie.

Nie ma wątpliwości co do tego, że pisemna umowa najmu nr (...) zawarta przez strony niniejszego postępowania w dniu 24 kwietnia 2006r. wygasła w dniu 1 lipca 2009r. Protokół (...) został sporządzony w dniu 1 lipca 2006r. (vide: w/w dokument - k. 26 akt), a zgodnie z § 4 ustęp 3 umowy zawartej w dniu 24 kwietnia 2006r. początkiem obowiązywania umowy i naliczania czynszu najmu jest dzień podpisania protokołu zdawczo-odbiorczego. Stosownie zaś do § 9 umowy

umowa została zawarta na czas określony 3 lat od dnia podpisania protokołu zdawczo-odbiorczego. Oznacza to, że pisemna umowa najmu maszyny wiązała strony w okresie od 1 lipca 2006r. do 1 lipca 2009r.

W toku procesu przed Sądem pierwszej instancji powódka konsekwentnie wywodziła, że pisemna umowa zawarta przez strony w dniu 24 kwietnia 2006r. była umową najmu. Powódka podniosła to zarówno w uzasadnieniu do pozwu (vide: k. 5 akt), jak i w pismach procesowych z 5 stycznia 2012r. (vide: k. 256-257 akt), z 2 marca 2012r. (vide: k. 284 akt), z 29 marca 2012r. (vide: k. 304 akt), z 25 kwietnia 2012r. (vide: str. 2 punkt 6 w/w pisma - k. 316 akt), z 20 czerwca 2012r. (pkt 3 str. 2 pisma - k. 336 akt), z 25 lipca 2012r. (pkt 3 str. 2 pisma - k. 353 akt) oraz w odpowiedzi na apelację.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko powódki, że pisemna umowa zawarta między stronami w dniu 24 kwietnia 2006r. była umową najmu. Zawierała ona jedynie dodatkową klauzulę, wskazaną w § 5 umowy, dotyczącą możliwości zakupu maszyny przez pozwaną. Zdaniem Sądu po wygaśnięciu pisemnej umowy najmu w niniejszej sprawie znalazł zastosowanie art. 674 k.c. zgodnie z którym to przepisem jeżeli po upływie terminu oznaczonego w umowie albo w wypowiedzeniu najemca używa nadal rzeczy za zgodą wynajmującego, poczytuje się w razie wątpliwości, że najem został przedłużony na czas nieoznaczony. Przepis ten ustanawia regułę interpretacyjną zgodnie z którą w pewnych okolicznościach poczytuje się, że najem trwa nadal, gdyż nastąpiło jego tzw. milczące przedłużenie. Następuje wówczas zmiana treści umowy zawartej na czas oznaczony polegająca na przedłużeniu umowy na czas nieoznaczony.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku z dnia 23 maja 1983r. IV CR 569/82 (LEX nr 612286) uznał, że zgoda, choćby milcząca wydzierżawiającego ujawniona ma być w jego zachowaniu mającym znamiona aprobaty lub znoszenia tego stanu rzeczy, by pozwalała na wnioskowanie, że w okolicznościach konkretnej sprawy wystąpiła domniemana wola przedłużenia umowy. Nie ma wątpliwości co do tego, że pozwana od dnia 2 lipca 2009r. do 27 października 2010r. w której to dacie nabyła własność maszyny używała maszynę nieprzerwanie będąc jej posiadaczem. Jeżeli powódka wywodzi, że w myśl punktu 14 ogólnych warunków umów najmu pozwana po dniu 1 lipca 2009r. obowiązana była niezwłocznie wydać powódce przedmiot najmu oznaczałoby to, że pozwana winna była to uczynić w terminie 14 dni licząc od 2 lipca 2009r. czyli do 16 lipca 2009r., gdyż zazwyczaj przyjmuje się, że niezwłocznie oznacza okres 14 dni. Jednakże po tym terminie powódka nie podjęła jakichkolwiek działań mających na celu wyegzekwowanie od pozwanej zwrot maszyny. Powódka nawet nie twierdzi, że między stronami w okresie od 2 lipca 2009r. do dnia 16 września 2010r. w której to dacie pozwana złożyła ofertę zakupu maszyny, między stronami toczyły się jakiegokolwiek rozmowy dotyczące maszyny. Powódka w tym okresie w ogóle nie wezwała pozwanej do zwrotu przedmiotu najmu w oznaczonym terminie, nie wezwała także pozwanej do zapłaty wynagrodzenia (czynszu) za posiadanie maszyny. Uczyniła to dopiero po sprzedaży maszyny w piśmie z dnia 17 listopada 2010r. Zdaniem Sądu takie postępowanie powódki świadczy o tym, że znosząc taki stan rzeczy godziła się na używanie przez pozwaną maszyny po dniu 2 lipca 2009r. Biorąc pod uwagę, że powódka jest przedsiębiorcą zajmującym się zawodowo wynajmowaniem maszyn i urządzeń, co wynika z przedmiotu jej działalności (vide: odpis aktualny z rejestru przedsiębiorców - k. 15 akt) oraz mając na względzie zasady doświadczenia życiowego nielogicznym byłoby uznanie, że powódka przez okres ponad roku nie godziła się na używanie przez pozwaną urządzenia i milczące przedłużenie umowy jednocześnie nie podejmując jakiegokolwiek działania mającego na celu zwrot urządzenia lub (i) zapłatę za jego posiadanie i użytkowanie.

Powódka kwotę dochodzoną pozwem dochodziła tytułem odszkodowania za bezumowne korzystanie z urządzenia. W dalszym toku postępowania wskazywała, że jest to wynagrodzenie za bezumowne korzystanie przez pozwaną z maszyny. Powódka zgłoszone roszczenie wiązała wyłącznie z bezumownym korzystaniem przez pozwaną z maszyny. W toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji nigdy nie wskazała, że w wypadku niepodzielenia tego stanowiska domaga się czynszu najmu za okres od 2 lipca 2009r. do 27 października 2010r. z uwagi na milczące przedłużenie pisemnej umowy najmu. Żądanie powódki i uzasadniające je okoliczności faktyczne zostało wyrażone w pozwie (art. 187 § 1 k.p.c.) i nie uległo żadnej modyfikacji w trakcie toczącego się postępowania przez odpowiednią zmianę powództwa (art. 193 k.p.c.).

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu do wyroku z dnia 18 marca 2005r. II CK 556/04 (LEX nr 149289) dokonał wykładni art. 321 § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy wskazał, że zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c. sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który

nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. Podkreśla się, że przepis ten daje wyraz tradycyjnej zasadzie wyrokowania statuującej zakaz orzekania ponad żądanie, a także zasadzie dyspozycyjności, która przejawia się w tym, że sąd jest związany granicami żądania powództwa i nie może w tym wypadku dysponować przedmiotem procesu przez określenie jego granic niezależnie od zakresu żądania ochrony przez powoda. Stosownie do art. 321 § 1 k.p.c. sąd ma obowiązek orzec bądź to negatywnie, bądź to pozytywnie o całym przedmiocie sporu (żądania). Samo pojęcie żądania określa art. 187 § 1 k.p.c. stanowiąc, że pozew powinien m.in. zawierać dokładnie określone żądanie oraz przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających żądanie. Sąd powinien dbać o prawidłowe sformułowanie żądania pozwu, aby wiadomym był zakres rozpoznania i orzekania w sprawie. Nie budzi wątpliwości wyrażony w art. 321 § 1 k.p.c. zakaz orzekania ponad żądanie. Zgodnie przyjmuje się, że granice żądania określa m.in. wysokość dochodzonych roszczeń. Oznacza to, że sąd nie może zasądzić ponad żądanie, a więc uwzględnić roszczenie w większej wysokości niż żądał powód, również wtedy, gdy z okoliczności sprawy wynika bez wątpienia, że powodowi przysługuje świadczenie w większym rozmiarze. Art. 321 § 1 k.p.c. określając granice wyrokowania wskazuje jednak także, że nie można wyrokować co do rzeczy, która nie była przedmiotem żądania, czyli zasądzić coś innego niż strona żądała. Żądanie powództwa określa więc nie tylko jego przedmiot, lecz również jego podstawa faktyczna. Zasądzenie sumy pieniężnej, która wprawdzie mieści się w granicach kwotowych powództwa, lecz z innej postawy faktycznej, stanowi orzeczenie ponad żądanie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 1949r. Wa. C. 163/49 Demokratyczny Przegląd Prawniczy 1950/3 str. 61). Wyrok uwzględniający powództwo na zasadzie faktycznej, na której powód ani w pozwie, ani w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji nie opierał powództwa stanowi zasądzenie ponad żądanie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 1936r. C II 1770/35 Przegląd Prawa i Administracji 1936/2 poz. 148). Ten kierunek wykładni art. 321 § 1 k.p.c. (będący odpowiednikiem art. 329 § 2 dkpc) jest obecnie kontynuowany, czego wyrazem jest przykładowo wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 1993r. I CRN 156/93 (niepublikowany). Stwierdzono w nim, iż sąd nie może uwzględnić roszczenia w oparciu o inną podstawę faktyczną, niż wskazana w pozwie (art. 321 § 1 k.p.c.).

Jak to już wyżej podkreślono powódka uzasadniając żądanie pozwu wywodziła, że dochodzi odszkodowania (wynagrodzenia za bezumowne korzystanie przez pozwaną z urządzenia). Zdaniem Sądu żądanie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy nie jest tym samym przedmiotem w rozumieniu art. 321 § 1 k.p.c., co żądanie czynszu. Powódka swoje roszczenie nie wywodziła z umowy czy w oparciu o art.

674 k.c., lecz z przepisów dotyczących posiadania rzeczy bez podstawy prawnej. W tych okolicznościach nie było możliwym uwzględnienie powództwa, gdyż Sąd naruszyłby art. 321 § 1 k.p.c. zasądzając roszczenie z innej podstawy faktycznej niż wskazana zarówno w pozwie jak i w całym dalszym toku postępowania przed Sądem pierwszej instancji.

Nawet, gdyby nie podzielić tego stanowiska roszczenie powódki nie zasługiwało na uwzględnienie, gdyż - zdaniem Sądu - pozwana była posiadaczem maszyny w dobrej wierze. Według utrwalonego poglądu posiadaczem w dobrej wierze jest ten kto władając rzeczą pozostaje w błędnym, ale usprawiedliwionym okolicznościami przeświadczeniu, że przysługuje mu prawo do rzeczy. W ocenie Sądu pozwana w okresie od 2 lipca 2009r. do 27 października 2010r. pozostawała w przeświadczeniu, że przysługuje jej prawo do maszyny. W myśl punktu 14 ogólnych warunków umów najmu wraz z wygaśnięciem umowy najmu najemca wyda niezwłocznie wynajmującemu przedmiot najmu. Jak już to wyżej wskazano, ponieważ pisemna umowa najmu wygasła w dniu 1 lipca 2009r. pozwana była zobowiązana niezwłocznie do zwrotu powódce urządzenia. Ponieważ strony nie określiły co należy rozumieć przez termin niezwłocznie uznaje się, iż winno to nastąpić w terminie 14 dni licząc od dnia 2 lipca 2009r. Pozwana stosownie do § 5 umowy z dnia 24 kwietnia 2006r. po zakończeniu okresu wynajmu miała prawo zgłosić żądanie kupna przedmiotu najmu wynajmującemu. Strony w tym postanowieniu nie określiły do jakiej daty (zdarzenia) pozwana może zgłosić to żądanie. Przy przyjęciu stanowiska powódki, że żądanie to pozwana winna była zgłosić niezwłocznie po wygaśnięciu umowy niezrozumiałym jest dalsze postępowanie powódki, która aż do pisma pozwanej z dnia 16 września 2010r. nie podjęła żadnych działań w celu zwrotu przez pozwaną maszyny, a na ofertę pozwanej zgłoszoną w tym piśmie odnośnie zakupu maszyny wyraziła zgodę. Zdaniem Sądu bezczynność powódki w okresie od 2 lipca 2009r. mogła utwierdzić pozwaną w błędnym przekonaniu, że jest prawnym posiadaczem urządzenia. Stąd roszczenie o zwrot wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z maszyny także nie zasługiwało na uwzględnienie, gdyż powódka dochodzi wynagrodzenia

za okres poprzedzający wytoczenie powództwa tj. za okres od 2 lipca 2009r. do 27 października 2010r., podczas, gdy pozew został nadany do sądu w dniu 17 grudnia 2010r.

Ustalenia poczynione przez Sąd pierwszej instancji jako znajdujące uzasadnienie w materiale zgromadzonym w aktach sprawy, z wyłączeniem wysokości utraconych korzyści z tytułu nieosiągniętego czynszu najmu maszyny w okresie od 2 lipca 2009r. do 27 października 2010r., Sąd Apelacyjny przyjmuje za własne. Z wyżej zaprezentowanych przyczyn wniosków płynących z tych ustaleń nie aprobuje. Biorąc powyższe pod rozwagę na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zaskarżony wyrok w punktach 1,3 i 4b zmieniono i oddalono powództwo co do kwoty 152.417,83 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 grudnia 2010r. do dnia zapłaty. O kosztach procesu poniesionych przez strony w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji Sąd Apelacyjny orzekł stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. obciążając nimi powódkę. Na koszty poniesione przez pozwaną przed Sądem pierwszej instancji składały się: zaliczka na biegłego w wysokości 3.000 zł, koszty zastępstwa procesowego w wysokości 7.200 zł (§ 6 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (t.j. Dz. U. z 2013r. poz. 490), opłata skarbową od pełnomocnictwa w wysokości 17 zł. Zatem na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c., art. 99 k.p.c. w związku z § 6 pkt 7 powołanego rozporządzenia powódka winna zwrócić pozwanej łącznie kwotę 10.217 zł. Ponadto w trakcie procesu przed Sądem pierwszej instancji zostały także tymczasowo wyłożone wydatki przez Skarb Państwa. Na wydatki te składały się: zwrot kosztów przejazdu świadka P. W. w wysokości 108 zł (k. 206 akt), zwrot kosztów stawiennictwa świadka P. W. na rozprawę w dniu 15 grudnia 2011r. w wysokości 238 zł (k. 233 akt), wynagrodzenie biegłego R. P. za sporządzenie opinii w wysokości 13.990,42 zł po uwzględnieniu wpłaconej zaliczki (k. 470 akt), wynagrodzenie biegłego R. P. za sporządzenie opinii uzupełniającej w wysokości 1.327,51 zł (k. 568 akt). Zgodnie z art. 83 ust. 2 w związku z art. 113 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz. U. z 2010r. Nr 90, poz. 594 z późn. zm.) w orzeczeniu kończącym postępowanie w sprawie sąd orzeka o poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa wydatkach przy odpowiednim zastosowaniu zasad obowiązujących przy zwrocie kosztów procesu. W związku z tym, że powódka została obciążona w całości kosztami procesu w pierwszej instancji na zasadzie art. 98 § 1 k.p.c. również należało ją obciążyć wydatkami tymczasowo wyłożonymi przez Skarb Państwa. W związku z powyższym Sąd Apelacyjny na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i art. 83 ust. 2 w związku z art. 113 ust. 1 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych nakazał ściągnąć od powódki na rzecz Skarbu Państwa, ponad kwotę wskazaną w pkt 4 ppkt a zaskarżonego wyroku, także kwotę 7.612,69 zł.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd Apelacyjny orzekł

stosownie do art. 98 § 1 k.p.c., gdyż powódka przegrała w całości w postępowaniu odwoławczym. Na koszty poniesione przez pozwaną w postępowaniu przed Sądem drugiej instancji składały się: opłata od apelacji w wysokości 7.621 zł (k. 637 akt) oraz koszty zastępstwa procesowego przez Sądem Apelacyjnym w wysokości 2.700 zł (§ 6 ust. 6 w związku z § 11 ust. 1 pkt 2 wskazanego wyżej rozporządzenia). W związku z powyższym na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 99 k.p.c. w związku z § 6 ust. 6 w związku z § 11 ust. 1 pkt 2 powołanego rozporządzenia Sąd Apelacyjny zasądził od powódki na rzecz pozwanej kwotę 10.321 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

/-/ M. Głowacka /-/ M. Górecki /-/ B. Wysocki